

LEŠKO, V. – PLAŠIENKOVÁ, Z. (eds.):

Kant v kontextoch Husserlovej a Heideggerovej filozofie

Košice: Acta Facultatis Philosophicae Universitatis Šafarikianae 4, Košice 2009, 304 s.

Pre mnohých sú dejiny filozofie na rozdiel od dejín vedy antikvárnou zbierkou kuriozít, prípadne rumoviskom bizarných či banálnych ideí, monotónnou postupnosťou zvetraných názorov; zástupom postáv a zväčša nudných diel, ktorých význam a dosah na dnešné zápasy a otvorené otázky je otázný, ak nie celkom zbytočný. Aj suchopárne vyučovanie dejín filozofie ako chronologického sledu osobností, ich diel a myšlienok bez poukázania na súčasné problémy len umocňuje postoj, že dejiny filozofie majú len antikvárnú historickú hodnotu a sú zaujímavé len pre archivára a historika filozofie.

K dejinám filozofie však možno pristupovať aj inak: ako k dejinám problémov a riešení, ktoré na rozdiel od špeciálnych vied nenašli definitívne riešenie, permanentne znepokojujú ľudské myslenie a predstavujú výzvy aj pre súčasnosť. Tak, ako píše John Passmore v *A Hundred Years of Philosophy*: „Like artists philosophers constantly return to the ‚Old Masters‘, seeking new inspiration in their inexhaustible resources. Every period has its revivals, thinks of this or that earlier philosopher, as Dante thought of Aristotle, as the ‚master of those who know““ („Filozofi podobne ako umelci sa neustále vracajú k ‚starým majstrom‘, hľadajúc novú inšpiráciu v ich nevyčerpatel'ných zdrojoch. Každá doba má svojich ‚obnoviteľov‘ (reštituentov, reanimátorov), ktorí si pripomenú toho alebo onoho filozofa minulosti, tak ako Dante si spomenul na Aristotela ako na jedného z tých majstrov, ktorí vedia“ ([2], 13). V intencii tohto pohľadu na dejiny filozofie editori koncipovali zborník venovaný filozofickému odkazu I. Kanta a jeho metamorfózam. Jeho dielo v mnohom predznamenovalo pôdorys a charakter filozofovania v 19. a 20. storočí a naďalej vrhá tieň aj do prítomnosti. Osobitne treba podčiarknuť skutočnosť, že monotematický zborník pripomenul aj prekladateľské a interpretatívne výkony T. Münza a M. Sobotku, ktorí sa zaslúžili o recepciu Kantových ideí a Kantovho diela v českom a slovenskom prostredí. Zborník je teda aj poctou ich úsiliu a (najmä druhá a tretia časť zborníka) snahou nielen sprítomniť ich výkony, ale oceniť fakt, že doposiaľ najviac prispeli k sprístupňovaniu Kantovho myšlienkového dedičstva.

Príspevky v prvej časti sú výsledkom II. medzinárodnej konferencie, ktorá sa konala začiatkom novembra 2008 na pôde UPJŠ a na ktorej participovali poľskí, českí a slovenskí filozofi (spolu 14 príspevkov). Slávnostným zavŕšením bolo aj udelenie titulu *Doctor honoris causa* M. Sobotkovi a T. Münzovi, ktorých inauguračné vystúpenia sú tiež zaradené do zborníka. Tematickým svorníkom, ktorý premost'uje jednotlivé príspevky, ktoré z rozličných zorných uhlov tematizujú kantovské motívy, problémy a riešenia, je metafyzika, t. j. otázka, či Kant deštruuje každú mysliteľnú metafyziku, alebo len metafyziku svojej doby, ktorá uviazla v slepej uličke. Tento problém dôkladne rozpitvávajú príspevky z dielne M. Sobotku (*Kant a metafyzika*), R. Kuliniaka (*Problém a reforma metafyziky vo filozofii nemeckého osvietenstva v druhej polovici 18. storočia*), A. Norasa (*Kant*

a spory o metafyziku v 19. storočí). Ich state sú prenikavými, zasvätenými rozbormi vystuženými a exemplifikovanými dôkladnou znalosťou pramenného materiálu a dobového kontextu (napr. reforma metafyziky M. Mendelssohna, súťaž berlínskej akadémie, aké pokroky metafyzika dosiahla, korešpondencia Kanta s Lambertom z rokov 1765 – 1770, recenzie *Kritiky čistého rozumu*, napr. Ch. Garveho, ponímanie transcendentizmu, rozličné interpretácie *veci osebe* ako kľúčového problému, spory o status metafyziky alebo ontológie v dvadsiatych rokoch 20. storočia v diele N. Hartmanna a M. Heideggera).

Interpretácie inšpirované Kantovým ponímaním metafyziky v diele Husserla a Heideggera tematizujú Cz. Głombik (*Husserlova cesta k prvej filozofii*), V. Leško (*Heidegger, Kant a metafyzika*), B. Horyna (*Kantova pôvodná metóda metafyziky v korešpondencii s Lambertom a jej dogmatická deštrukcia u Heideggera*), P. Tholt (*Husserl, Kant a matematická prírodoveda*), P. Nezník (*Heidegger, Kant Leibniz alebo zápas o metafyziku*). Husserlovu cestu k prvej filozofii prostredníctvom čistej fenomenológie a Husserlov program transcendentálneho idealizmu a jeho peripetie u Husserla opisuje Cz. Głombik. Komplikovanú recepciu Kanta v diele Heideggera s akcentom na jeho dištanciu od dobového novokantovstva a Husserlovej fenomenológie analyzuje V. Leško. Leško jasne ukazuje, že spôsob, akým Heidegger artikuloval a rozvinul problém bytia bez jestvujúcna, ho vzdialil Kantovmu postojom a posunul na hranice utopickej vízie.

Netradičný pokus o využitie Derridovej gramatológie a princípu fenomenológie prezentuje S. Hubík v príspevku *Grafika a kritika: Transcendentálna estetika a kinestetika*. Stať T. Münza (*Kant a praktické myslenie*) sa orientuje hlavne na problém praktického rozumu ako prejav stotožnenia čistého rozumu a čistej vôle, ktorý inšpiruje aj dnešné etické diskusie. J. Zouhar zviditeľňuje Patočkovu rozboru poézie K. H. Máchu (*K Patočkovu pojetí času u K. H. Máchy – Kant, Husserl, Heidegger*) a ilustruje, ako Patočka nachádza súvislosti medzi intuíciou a extázou, večnosťou v Máchovej poézii a filozofickým problémom temporality, večnosti.

Problém tzv. matematickej prírodovedy a posun od otázky, ako je možná metafyzika v zmysle prirodzenej dispozície ľudského rozumu, smerom k nastoleniu otázky, ako je možná metafyzika ako veda, interpretuje P. Tholt. Kantovo hľadanie apriórneho základu dejín a dejinnosti, prekonanie zdanlivo nespojitého chaosu a singulárnych udalostí vo vypracovaní filozofie dejín a absenciu takéhoto postupu u Husserla dokladá príspevok M. Ješiča (*Kant, Husserl a problém dejín*).

Problematickým aspektom Heideggerovej analýzy so zreteľom na Kantovu transcendentálnu estetiku (otázka pohybu, sebaafekcia času, subjektívnosť času), ale aj kritickým výkladom rovnocennosti apriórneho času a priestoru a Heideggerovmu chápaniu transcendentálneho premostenia čistého času a *ja myslím*, ontológie Dasein sa venuje Š. Jusko (*Heidegger a Kantova transcendentálna estetika*). E. Andreanský predkladá zaujímavý príspevok *Kant a Husserl o psychologizme a formalizme v logike*. Andreanský rozvíja úvahy o psychologizme v súvislosti so základmi logiky, pričom analyzuje snahy o elimináciu psychologických prímiesí v argumentácii Kanta, Husserla a Fregeho. Andreanský uvádza zaujímavé paralely, ale aj relevantné rozdiely medzi týmito tromi postavami v otázke statusu logiky a a psychologizmu a prízvukuje, že akcent na všeobecnosť logických pravidiel je tým, čo spája Kanta a Fregeho, hoci sa diametrálne líšia objasnením

vzťahu logiky a základov matematiky. Autor mapuje aj osudy psychologizmu v kontexte zmien, ktoré má za sebou rozvoj logiky, a všima si aj a praktické dopady eliminácie psychologizmu pri inštitucionálnej organizácii filozofických skúmaní v nemecky hovoriacich krajinách, aby v závere parafrázoval v spojitosti s psychologizmom Husserlovu metaforu, čo prinesie so sebou posvietenie si na strašiaka solipsizmu.

Domnievam sa, že aj v súvislosti s inými Andreanského prácami, za všetky spomením aspoň stať *Premeny transcendentizmu v analytickej filozofii* ([1], 80 – 91), ide o excelentný príklad toho, že aj dnešné podoby filozofovania sú zakotvené v kantovských motívoch a problémoch a oplatí sa im venovať pozornosť.

Je povzbudivé a príjemné zistenie, že aj v domácom prostredí máme autorov, ktorí sa neuspokojujú s Kantom, Husserlom a Heideggerom ako uctievanými veličinami, ktoré však málokto aj číta, ale svojou rozhladenosťou, erudíciou a hlbokou znalosťou prameňov nachádzajú neuralgické body dnešných problémov v kontexte Kantovho ideového odkazu. Zborník je svedectvom toho, že Katedra filozofie a dejín filozofie FF UPJŠ v Košiciach spolu s kolegami z Katovic, Prahy, Brna a Bratislavy cieľavedome a systematicky buduje dejiny filozofie ako modernú, dynamickú a aktuálnu disciplínu, ktorá neupiera zrak do minulosti, aby celebrowala starých klasikov, ale má na zreteli súčasného adresáta. Hoci každý so sebou vláčime, ako uvádza Eco, batoh obľúbených námetov, recenzovaný zborník presahuje individuálne historické záľuby autorov a možno ho odporúčať ako učebnicu pre postgraduálne kurzy, ale aj všetkým pochybovačom z radov akademikov, ktorým zmysel filozofie a jej dejín načisto uniká.

Tatiana Sedová

LITERATÚRA

- [1] *Acta Facultatis Philosophicae Universitatis Prešovensis*. Prešov: Filozofický zborník 32, 2008.
- [2] PASSMORE, J.: *A Hundred Years of Philosophy*. Middlesex, England: *Penguin Books, Ltd Harmondsworth* 1984, second edition.

prof. PhDr. Tatiana Sedová, CSc.
Filozofický ústav SAV
Klemensova 19
813 64 Bratislava 1
SR